सा वै यथा समादिष्टा तथास्ते तत्प्रतीचिणी। दह्यमाना दिवारात्रौ वस्त्रार्द्धेनाभिसंवृता।
तस्या रुदन्त्याः सततं तेन दुःखेन पार्थिव। प्रसादं कुरु मे वीर प्रतिवाक्यं वदस्व च।
तस्यास्तत् प्रियमाख्यानं प्रवदस्व महामते। तदेव वाक्यं वैदर्भी श्रोतुमिच्छत्यनिन्दिता। २९१०
एतच्छ्रुत्वा प्रतिवचस्तस्य दत्तं त्वया किल। यत्पुरा तत्पुनस्त्वत्तो वैदर्भी श्रोतुमिच्छति।
॥ बृहदश्व उवाच ॥ एवमुक्तस्य केशिन्या नलस्य कुरुनन्दन। हृदयं व्यथितञ्चासीदश्रुपूर्णे च लोचने।
स निगृह्यात्मनो दुःखं दह्यमानो महीपतिः। वाष्पसन्दिग्धया वाचा पुनरेवेदमब्रवीत्।
॥ बाहुक उवाच ॥ वैषम्यमपि सम्प्राप्ता गोपायन्ति कुलस्त्रियः। आत्मानमात्मना सत्यो जितः स्वर्गो न संशयः।
रहिता भर्तृभिश्चापि न क्रुध्यन्ति कदाचन। प्राणांश्चारित्रकवचान् धारयन्ति वरस्त्रियः। २९१५
विषमस्थेन मूढेन परिभ्रष्टसुखेन च। यत् सा तेन परित्यक्ता तत्र न क्रोद्धुमर्हति।
प्राणयात्रां परिप्रेप्सोः शकुनैर्हृतवाससः। आधिभिर्दह्यमानस्य श्यामा न क्रोद्धुमर्हति।
सत्कृताऽसत्कृता वाऽपि पतिं दृष्ट्वा तथाविधं। राज्यभ्रष्टं श्रिया हीनं क्षुधितं व्यसनाप्लुतं।
एवं ब्रुवाणस्तद्वाक्यं नलः परमदुर्म्मनाः। न वाष्पमशकत् सोढुं प्ररुरोद स भारत।
ततः सा केशिनी गत्वा दमयन्त्यै न्यवेदयत्। तत्सर्व्वं कथितञ्चैव विकारन्तस्य चैव तं। २९२०
इति श्रीमहाभारते आरण्यपर्व्वणि नलोपाख्यानपर्व्वणि केशिनीवाक्ये चतुःसप्ततोऽध्यायः ॥ ७४ ॥
॥ बृहदश्व उवाच ॥ दमयन्ती तु तच्छ्रुत्वा भृशं शोकपरायणा। शङ्कमाना नलं तं वै केशिनीमिदमब्रवीत्।
गच्छ केशिनि भूयस्त्वं परीक्षां कुरु बाहुके। अब्रुवाणा समीपस्था चरितान्यस्य लक्षय।
यदा च किञ्चित् कुर्य्यात् स कारणन्तत्र भाविनि। तत्र सञ्चेष्टमानस्य लक्षयन्ती विचेष्टितं।
न चास्य प्रतिबन्धेन देयोऽग्निरपि केशिनि। याचते न जलं देयं सर्व्वथा त्वरमाणया।
एतत् सर्व्वं समीक्ष्य त्वं चरितं मे निवेदय। निमित्तं यत्त्वया दृष्टं बाहुके दैवमानुषं। २९२५
यच्चान्यदपि पश्येथास्तच्चाख्येयं त्वया मम। दमयन्त्यैवमुक्ता सा जगामाथ च केशिनी।
निशम्याथ हयज्ञस्य लिङ्गानि पुनरागमत्। सा तत्सर्व्वं यथावृत्तं दमयन्त्यै न्यवेदयत्।
निमित्तं यत्तया दृष्टं बाहुके दैवमानुषं। केशिन्युवाच। दृढं शुच्युपचारोऽसौ न मया मानुषः क्वचित्।
दृष्टपूर्व्वः श्रुतो वाऽपि दमयन्ति तथाविधः। दुःखमासाद्य सञ्चारं नासौ विनमते क्वचित्।
तन्तु दृष्ट्वा यथासङ्गमुत्सर्पति यथासुखं। सङ्कटेऽप्यस्य सुमहान् विवरो जायते ऽधिकः। २९३०
ऋतुपर्णस्य चार्थाय भोजनीयन्त्वनेकशः। प्रेषितं तत्र राज्ञा तु मांसं बहु च पाशवं।
तस्य प्रक्षालनार्थाय कुम्भास्तत्रोपकल्पिताः। ते तेनावेक्षिताः कुम्भाः पूर्णा एवाभवंस्ततः।
ततः प्रक्षालनं कृत्वा समधिश्रित्य बाहुकः। तृणमुष्टिं समादाय सवितुस्तं समादधत्।
अथ प्रज्वलितस्तत्र सहसा हव्यवाहनः। तदद्भुततमं दृष्ट्वा विस्मिताऽहमिहागता।
अन्यच्च तस्मिन् सुमहदाश्चर्य्यं लक्षितं मया। यदग्निमपि संस्पृश्य नैवासौ दह्यते शुभे। २९३५
छन्देन चोदकं तस्य वहत्यावर्ज्जितं द्रुतं। अतीव चान्यत् सुमहदाश्चर्य्यं दृष्टवत्यहं।